

VADÁSZJELENETEKEL DÍSZÍTETT KÉSŐ ANTIK KORSÓ BUDAKALÁSRÓL

VIDA TIVADAR

A budakalászi avar kori temető (Kr. u. 6–7. sz.) feltárásán 1989-ben előkerült, vadászjelenetekkel díszített korsó az egyetemes késő antik és kora bizánci művészet egyedülálló Kárpát-medencei emléke. 1 Avar kori tulajdonosai zsákmány vagy diplomáciai ajándék részeként juthattak hozzá, és ebbe a páratlan, számukra egy idegen kultúra formanyelvét és szimbólumait magán viselő edénybe barbár szokás szerint túlvilági útravalóul az eltemetettet számára étel- vagy italál-dozatot tettek.

A korsót viaszveszejtéses eljárással öntötték. Sárgaréz alapanyaga egykor az aranyhoz hasonló szint kölcsönzött neki, s ezen jól érvényesültek az egyes részleteket borító, ezüst- és vörösrézlemez bera-kások. Az edénytesten két, leszboszi *kyme* tagozat által keretezett, széles frízben négy-négy vadászjelenet látható, amelyek helleniszti-kus hagyományokat elevenítenek fel. A budakalászi korsó számtalan formai rokonát találjuk meg a kora középkori (6–7. századi) Európa barbár előkelőinek sírjaiból ismert kora bizánci korsók között. Ezeket azonban sohasem díszíti plasztikus jelenetsor, legfeljebb csak vésett motívumok.

A ciklikusan ismétlődő vadászjelenetek egyenrangúak, egyik sem emelkedik ki a többi közül. Talán témájánál fogva a felső frízben először az oroszlánvadászat vonja magára a figyelmet. Mediterrán pinea mögül hatalmas oroszlán támad a menekülő, vágatás közben kardját kirántó és magasra tartó, rémült lovasra. A leopárdvadászat jelenetben a rövid tunikába öltözött lovas jobbra vágat, és hátrafelé nyilaz két ellenkező irányba futó leopárdra, amelyek közül az egyik visszatekint a vadászra. Az íjász-lovas alakja a könnyűlovas, sztyeppei harcmodort idézi. A hátrafelé nyilazó lovas vadász figurája a kora bizánci művészet részévé vált, hiszen megtaláljuk a konstantinápolyi császári palota peristyliumának és az apameai villa triclinosának 5. századi nagyfelületű mozaikjain is.

A korsó nyolc jelenete közül három ábrázol medvevadászatot, és megjelenik a földre zuhanó, sebesült vadász alakja is. Egy sziklaszirten medve és vadkan ádáz küzdelmét látjuk, s alatta a barlangnyílásba éppen egy leopárd menekül, akárcsak a szicíliai Piazza Armerina-i vagy az antiochiai *Megalopsychia* vadászmozaikokon. Kedvelt téma volt a késő antik művészetben a tigris vadászata is.

¹ A Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, szentendrei Ferenczy Múzeum gyűjteményében, jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeumban kiállítva.

Vida Tivadar • Vadászjelenetekkel díszített késő antik korsó Budakalászlól

A budakalászi korsón ember és állat küzdelmét megörökítő páros jelenetek már nem egy vadásztörténet összefüggő részei, hanem egyszerűen egymás mellé helyezett, egymástól elszigetelt kompozíciók (figure-carpet-style). A korsó készítése – az udvari művészet körébe tartozó emlékekkel megfigyelhető kapcsolata miatt – a kelet római birodalom valamely rangos műhelyében, Konstantinápolyban vagy Antiochiában sejthető, az 5. század végén vagy a 6. század elején.

A késő római és a kora bizánci időszakban a vadászat ábrázolása igen kedvelt téma volt mind a magán, mind pedig a közsférához tartozó épületekben: villák, paloták, templomok mozaikjain vagy festményein, de megjelent a toreutikában, vagy a kisművészetekben is. A késő antikvitás idején a vadászatábrázolások azért jöttek divatba, mert a megrendelő, a tulajdonos életformájára utaltak, bizonyítva, hogy ő olyan vagyonos személy, aki vadászattal mulatja idejét, vagy képes költséges cirkuszi állatviadalok (*venatio*) rendezésére. A vadász személye alkalmas volt a győztes úr, az erényei, ügyessége, ereje és intelligenciája segítségével győzedelmeskedő ember megjelenítésére. A vadászjelenetek megjelenhettek az ókeresztény vallási szimbolika részeként is (Centcelles, 4. századi mozaikkupola). A vadászat azonban nemcsak az előkelők, hanem a szélesebb társadalmi rétegek környezetében, személyes tárgyain is kedvelt témává vált. A sikeres vadász példájából bármely szemlélő erőt meríthetett. A vadászat mint szerencsét hozó jelkép ezért a késő antik világban világi épületek, templomok és (ajándék-)tárgyak (fémmedények, ékszerek, csatok) kedvelt, általánosan elterjedt díszítőelemévé vált.

Cikk ajánló:

[Vida_Budakalaszkanne_2008_12T.pdf](#)